

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,- per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Losse nummers f 0,25.

VORMING VOOR JONGEREN

Heeft u wel eens vragen van kinderen moeten beantwoorden? Vragen die door kleine kinderen zo argeloos worden uitgesproken, maar die ons als ouders met verbazing doen afvragen, wat er in die hoofdjes toch wel omgaat. Of vragen van uw grotere, opgroeiende kinderen, waarin de ernstige verwachting doorklinkt, dat u als oudere een oplossing weet voor de zo persoonlijke problemen, die tot vragen aanleiding hebben gegeven. Wanneer u die vragen gesteld worden mag u zich gelukkig prijzen, want ze zijn een teken van een blijvend vertrouwen van uw kinderen. Doch daarmee zijn uw moeilijkheden in het beantwoorden van deze vragen niet minder geworden. Herinnert u zich maar uw verbazing toen uw 5-jarige, of was het misschien uw 15-jarige vroeg: wat is dood-zijn, waarom is er verdriet, wat is geboren worden; wie is God; waarom is er zo vaak oorlog; wat betekent bidden; wat is een mens; mag ik een ander pesten; ben ik verantwoordelijk voor een ander, mag ik doden in een oorlog; waarom begrijpen jullie mij niet; waar geloof jij nu in, als je humanist bent.

Dat zijn slechts enkele van de vele vragen die ieder kind en iedere jonge mens in hun groei naar volwassenheid aan zichzelf en aan ouderen stellen. Vragen, waarop zij niet alleen voor zichzelf een antwoord trachten te geven, maar waarop zij ook een antwoord willen ontvangen van hun ouders of van andere volwassenen in hun omgeving. Vele ouders zijn geneigd de vragen van jonge kinderen niet ernstig te nemen en zich van de moeilijkheden af te maken door te zeggen: speel jij nu maar verder met je speelgoed, later als je groter bent, leer je die dingen van zelf wel. Het tragische daarbij is, dat kinderen, die op deze wijze geleerd hebben niet te vragen, in hun verdere ontwikkeling geen vertrouwen meer hebben in de volwassenen en ook dan niet meer vragen. Trouwens elk kind heeft er recht op dat zijn ouders hem op zijn niveau verder helpen in zijn ontwikkeling. Dan leert het zijn wereld beter begrijpen en helpt het zelf mee om tot een zelfstandig mens uit te groeien. Maar in het bijzonder geldt dat voor de op-

groeiende kinderen, die alleen in het besef van ernstig genomen te worden door de volwassenen, in staat zal zijn zelf zijn weg tot volwassenheid te volgen. Kinderen vragen omdat zij groot willen worden. Wij ouderen zijn verplicht om de jongeren hulp te bieden bij hun groei tot volwassenheid, opdat de jonge mens in staat gesteld wordt om zelf nieuwe vragen aan het leven te stellen.

Uiteraard zijn niet alle kindervragen even belangrijk, al is het soms heel moeilijk te ontdekken, wat achter de vraag zit, welk probleem aanleiding heeft gegeven voor het stellen van de vragen. Wij willen ons hier alleen bezighouden met een speciaal soort vragen; levensvragen zou men die kunnen noemen, omdat deze meestal betrekking hebben op problemen van de levensovertuiging, van de levensbeschouwing, dus over de vraag van de betekenis van het leven, de zin van het bestaan, de waarden, die de mens in dit bestaan tracht te verwezenlijken, het gedrag van de mens in de omgang met zijn medemens. Het zijn de levensvragen, die elk mens zich moet stellen en die de jonge mens vaak met een grote mate van indringendheid stelt, omdat hij voor alles tot een persoonlijke levenshouding wil komen. Deze levensvragen komen ook, zij het misschien minder diepzinnig bedoeld als zij uitgesproken worden uit de mond van de jonge kinderen, wanneer zij vragen over leven en dood. Maar zij komen vooral op, en dan met grote ernst, bij de opgroeiende kinderen, die verheldering willen hebben over hun eigen levenssituatie.

personalia

Dr. L. VAN GELDER. Geboren 23 maart 1913 te Amsterdam. Onderwijzer. Studeerde pedagogiek en psychologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Promoveerde in 1953 op het proefschrift „Ontsporing en Correctie”, een inleiding in de schoolpsychologie. Thans werkzaam als directeur van een instelling ter bevordering van de vernieuwing van het onderwijs.

Kunnen wij ouders de jeugd helpen bij hun groei naar volwassenheid, kunnen wij hen helpen de weg naar geestelijke zelfstandigheid te vinden?

Het antwoord op deze vragen hangt in de eerste plaats af van wat wij zelf als ouderen aan levensinzicht, aan begrip voor de levensproblemen, aan inzicht in de problemen van het menselijk bestaan hebben verworven. Wie zelf langs de problemen van het leven heen geleefd heeft, staat niet dan met lege handen tegenover de jonge mens. Doch slechts weinigen zullen zo zorgeloos en onnadenkend door het leven gegaan zijn. Bijna alle mensen, die ik ontmoet heb, hebben naar het leven geluisterd en nagedacht over de zin der dingen in het leven.

Ieder die luistert naar de taal van het leven vormt zich een beeld van dat leven. Dat beeld kan vaag en grotendeels onbewust zijn, het kan ook getekend zijn met scherpe contouren en vastgelegd in nauwkeurig geformuleerde stellingen, waardoor het lijkt of alle raadselen van het leven opgelost zijn. Hoe dit beeld ook zij, alleen vanuit het inzicht, dat wij zelf hebben in het leven, kunnen wij met onze kinderen spreken. Dit betekent niet, dat wij onze oplossingen, zoals wij die zelf in het leven verkregen hebben pasklaar moeten overdragen aan onze kinderen. Daarmee toch zouden wij hun de weg tot het verwerven van een eigen inzicht versperren. Onze antwoorden moeten de jongeren juist aan het denken zetten, want de jeugdige mens is eerder geneigd zich vast te klampen aan de eigen oplossing, dan voorzichtig te overwegen of er nog andere oplossingen mogelijk zijn.

De gevaren, die aan het overdragen van de eigen levensinzichten op jonge mensen kleven, worden in buitenkerkelijke kringen vaak zeer ernstig genomen. En terecht; niet alleen bestaat het gevaar dat de jonge mens zich hierdoor onttrekt aan het veel moeite kostende zelfdenken over de problemen, ook bestaat het gevaar, dat de jonge mens zich wrevelig afkeert van de oudere en zich bekocht voelt, wanneer de oudere hem zijn wijsheid tracht aan te praten.

Ook wanneer men deze gevaren onderkent, ontkomt men er als volwassene niet aan, zelf een inzicht op te bouwen over de problemen van het leven. Zonder dit levensinzicht is opvoeden van jonge mensen nu eenmaal niet mogelijk.

Nu is het duidelijk, dat de volwassene, die een inzicht in de levensproblemen heeft verworven, ook al is dat inzicht, zoals bij velen van ons, geen keurig afgerond systeem, zodat er geen ruimte voor vragen zou overblijven, dat die volwassene een keuze heeft moeten doen. Die keuze houdt in, dat hij de zeer verschillende ervaringen in zijn leven, de vele oplossingen, die door grote denkers en voorgangers zijn doordacht, vanuit zijn visie heeft geordend. Daarmede heeft hij, openstaand voor het leven en luisterend naar het leven, een plaats gevonden, van waaruit het leven te overzien is.

Deze visie van de opvoeder kan op tweeërlei wijzen tot uiting komen: als een theoretisch denksysteem en als een praktische levenshouding. Wie de nadruk legt op de theoretische zijde van zijn levensovertuiging, wie deze dus ziet als een denksysteem zal in zijn antwoorden op de vragen van jongeren

het jaar

Ik heb mijn hart niet te verliezen
Aan één maand of aan één seizoen,
Ik kan niet zoo tevreden kiezen,
Zoo zeker als de kindren doen.

De eerste leeuwrik in het voorjaar
Die met den dag op vleugels stijgt,
Is niet zoo zelfvergeten hoorbaar
Dat 't lied van herfst of zomer zwijgt.

En als de winter op de daken
Zijn sneeuw schudt en het grijze ijs
De zachte wateren doet kraken,
Terwijl de morgen kleumrig rijst;

Dan is het toch dezelfde einder
Die huis en hart besloten houdt;
De wereld wordt niet werkelijk kleiner
Als de avond zich in nevels vouwt.

Ik houd van zon en wind en regen,
Van sneeuw die op den drempel stuift,
Van bloemen langs de stille wegen
En van de zee die eeuwig ruischt.

In deze landstreek wil ik wonen
Het gansche, lieve, lange jaar,
Zoo één met hemel zee en boomen
Als met mijn eigen wimperpaar.

ADRIAAN MORRIËN

Uit „Dichters van deze tijd”

vooral trachten een goede informatie te geven.

Hij zal vertellen over de denkbeelden van de grote filosofen in het verleden en in onze dagen, over de antwoorden, die de grote godsdienstleiders op de vragen van het bestaan hebben gegeven, over de betekenis van Christendom, Boeddhisme en Islam voor de moderne levensopvattingen en hij zal, als humanist spreken over de wijze, waarop het Humanisme door de eeuwen heen, een eigen antwoord op deze vragen formuleerde. Hoewel dit alles zeer theoretisch lijkt, mag men niet vergeten dat vele jonge mensen door aanleg, door belangstelling en mede gestimuleerd door het onderwijs inderdaad behoefte hebben om op een diepergaande wijze kennis te nemen van deze problemen. In de gespreksgroepen van jongeren, die reeds vele jaren bestaan, blijkt steeds meer, dat de jonge mensen willen weten, wat Christendom en Humanisme hun te zeggen hebben, bij de oplossing van hun eigen problemen.

Deze informatie over de denkwereld van de verschillende levensbeschouwingen kan daarom niet gemist worden bij het vormingsonderwijs aan jongeren. Het zou echter onjuist zijn, indien alleen deze informatie de gehele inhoud of de voornaamste inhoud zou zijn van dit vormingsonderwijs. Want de jonge mensen vragen niet alleen deze informatie. Zij willen geen abstracte theorieën,

maar een inzicht in de concrete werkelijkheid, waar zij dagelijks mee te maken hebben. Dit betekent dat zij naast deze informatie, willen begrijpen hoe de mens zich moet gedragen in deze wereld en hoe de houding van de mens moet zijn tegenover de medemensen en tegenover de wereld. Daarmede komt de praktische levenshouding van de opvoeder in het geding.

In het gezin is dat vanzelfsprekend, daar helpen mooie theorieën maar heel weinig. Vooral de opgroeiende kinderen zien heel gemakkelijk de tegenstelling tussen mooie, goed sluitende redeneringen en de minder gelukkige gedragingen van de volwassenen in hun dagelijkse levenpraktijk. Wanneer wij dat inzien, kan het ons behoeden voor hoogdravende theorieën en zullen wij ons meer inspanning moeten getroosten om door onze levenshouding waar te maken, wat wij in onze levensvisie hebben trachten op te bouwen. Ook in het vormingsonderwijs vragen de jongeren naast de informatie over levensvragen, naar de praktische betekenis van de geboden visie van de levenshouding. De jongeren, die in gespreksgroepen in of buiten de school aan dit vormingsonderwijs deelnemen, kunnen uiteraard verwachten dat hun docent ook in de praktijk staat, voor wat hij in het gesprek met hen naar voren brengt.

Maar zij kunnen niet zien, tijdens de bijeenkomst of de les, hoe dat zal uitvallen. Dat is ook niet het belangrijkste. Van veel groter belang is, dat zij zelve in hun gespreksgroep beleven, hoe een praktische levenshouding verwerkelijkt wordt. Door het gezamenlijk overleggen, door het luisteren naar elkaars problemen, door het beleven van de menselijke verhoudingen in de groep komt een stukje van die levenspraktijk concreet naar voren. In dit vormingsonderwijs zullen daarom pedagogische situaties gevormd moeten worden, waarin de jonge mensen in een groep van leeftijdsgenoten hun eigen levenssituatie kunnen doordenken en beleven. Dit kan alleen wanneer men de jonge mens ernstig neemt en in hem een volwaardig gesprekspartner wil zien.

Ik ben begonnen u iets te vertellen over de vragen van kinderen en jongeren. Toen wij spraken over de mogelijkheden van de vol-

wassene om op deze vragen antwoord te geven, zagen wij, dat van de volwassene, als opvoeder, gevraagd werd een keuze gedaan te hebben. Deze keuze mondde uit in een levensvisie, waarin zijn levensovertuiging en zijn levenshouding opgenomen zijn. Deze twee kanten van de levensvisie bleken van grote betekenis te zijn bij de vorming van de jonge mens tot geestelijke zelfstandigheid. Naast de vorming in het gezin, noemden wij ook het vormingsonderwijs in jeugdgroepen en in schoolverband. Deze vorming in schoolverband is in buitenkerkelijke kring nog niet aanwezig, maar de nieuwe wet tot regeling van het voortgezet onderwijs, opent daartoe de mogelijkheden. Het zou voor vele ouders zeker een welkome aanvulling in hun opvoeding zijn, indien deze mogelijkheid tot vormingsonderwijs voor hun opgroeiende kinderen wordt gerealiseerd. Dan toch zullen hun kinderen tezamen met hun leeftijdsgenoten, mee kunnen denken in de levensvragen, die nu vaak slechts terloops aan de orde kunnen komen. Het Centrum voor Humanistische Vorming bereidt dit vormingsonderwijs in schoolverband voor en zodra dit mogelijk is, zullen op scholen voor voortgezet onderwijs groepen van jongeren de gelegenheid krijgen dit onderwijs te volgen. Evenals bij elk onderwijs, zal de waarde van dit onderwijs bepaald worden door de bekwaamheid van de docent en door de methode, waarmee het onderwijs gegeven wordt. Bij dit vormingsonderwijs spreekt dit misschien nog sterker. Ik hem er daarom de nadruk op gelegd, dat dit vormingsonderwijs niet een kwestie is van het overdragen van kennis of het aanpraten van een levensovertuiging, maar het geven van een mogelijkheid om jonge mensen onder deskundige leiding de levensproblemen, die zij zelf aan de orde stellen, met elkaar te bespreken. Het vormingsonderwijs, zoals een humanistische opvoeder zich dat voorstelt, zal in de eerste plaats een appel willen doen op de jonge mens om tot een bewuste stellingname in het leven te komen. Geestelijke vorming van jonge mensen betekent niet de vragen van jongeren willen oplossen, maar wel deze vragen ernstig nemen en met hen aan een oplossing werken.

L. VAN GELDER.

wilt u ons helpen?

Zo ja, dan verzoeken wij U het abonnementsgeld 1963 zo spoedig mogelijk te betalen. De abonnementsprijs bedraagt f 4,— per jaar. Dit bedrag kan worden overgemaakt op postrekening no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring — Utrecht, met als omschrijving:

„Abonnement 1963”

Bij voorbaat hartelijk dank.

lezingen voor de radio

zo. 13 jan. VARA 9.45 uur: L. van der Wal: „Gewone mensen”.

zo. 20 jan. VARA 9.45 uur: G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.

zo. 27 jan. VARA 9.45 uur: J. de Tempe: „Vrije wil en menselijke verantwoordelijkheid”.

Als in 1855 de Amerikaanse dichter Walt Whitman zijn „Leaves of grass” („Gras-halmen”), een bundel in proza, laat verschijnen wordt die in de pers uitgesproken ongunstig beoordeeld of doodgezwegen. Geen wonder, de schrijver breekt met alles wat tot dan toe als kenmerk voor echte poëzie gegolden heeft. Hij kan zijn onstuimige gedachtenstroom niet tot rust brengen in de traditionele vormen van ritme en rijm. Hij is eveneens een vrijbouter in de keus van zijn onderwerpen. Zijn openhartige directheid in zijn lofzangen op het leven in al zijn facetten maakt boze tongen los. Men duldt niet, dat hij de in het maatschappelijk verkeer geldende bordjes verboden toegang ondersteboven loopt. (Veertig jaar later, als Maurits Wagenvoort na een verblijf in Amerika verrukt over dit werk, zich zet tot vertalen, kan hij enige jaren achtereen geen uitgever vinden, als hij niet bereidt is de verzen te fatsoeneren, wat hij natuurlijk weigert.) Maar Emerson herkent het geniale in Whitman's gedichten en Thoreau jubelt, karakteriseert hem als de grootste echte democraat. Alleen al om de zo tot uitdrukking komende verwantschap lijkt het mij gewettigd ook deze zoon van de Nieuwe Wereld in de rij van de voortrekkers een plaats te geven.

Intussen is het niet eenvoudig in weinig regels deze mens recht te doen.

Die pretentie heb ik dan ook niet. Het is mij slechts te doen om aandacht voor een merkwaaardige uiting van Amerikaans geestelijk leven in het midden der vorige eeuw, een, die niet enkel historische betekenis heeft.

Hij was een vertegenwoordiger van zijn volk en van zijn tijd, Walt Whitman, tegelijk een mens, die de grenzen in deze uitspraak vastgelegd in verschillende richtingen voortdurend overschreed.

Zijn ouders waren mensen van weinige ontwikkeling, maar vooral van zijn moeder ging in haar sterke eenvoud een heilzame, lang nawerkende invloed op hem uit. De jongen bezocht tot zijn twaalfde jaar de school, toen was het meewerken. Wat hij geleerd had was blijkbaar voldoende geweest om zijn dorst naar weten te wekken. Jaren achtereen dreef die hem er toe op alle mogelijke manieren zijn kennis uit te breiden en te verdiepen. Hij las boeken van tijdgenoten en van klassieke schrijvers. Hij greep naar filosofische werken en naar de toen pas bekend geworden voortbrengselen der oosterse religieuze literatuur. Hij zocht omgang met mensen uit alle lagen van de maatschappij, hij reisde, voorzover hem dit mogelijk was. Zo ontdekte hij de wereld, zijn wereld: het eindeloos grote en veelvormige Amerika, dat hij hartstochtelijk lief kreeg. Alles had zijn felle belangstelling, de natuur en de mens met al wat die vermag,

het zinnelijke en het geestelijke in het mensenleven, het goede en het kwade. In menig-een, die zelf zijn kennis vergaart, leidt zulk een vloed van indrukken, ervaringen en denkbeelden licht tot een chaos. In hem ordende zich alles tot een van nature samenhangend geheel.

Zó opgroeien en volwassen worden betekent een leven lang open staan en in beweging blijven. Zó zingt hij b.v. zijn „Zang van de open heerweg”. Maar ook zo leeft hij. Een enkel voorbeeld.

In zijn jeugd beïnvloed door de levendige verhalen over de vrijheidsoorlog en door de verering van de nationale held Washington groeit hij op tot een typische negentiende-eeuwse chauvinist. De wijze, waarop hij tijdens de oorlog met Mexico (1846—1848) een krant redigeert, toont dit maar al te duidelijk. Maar als later (1861—1865) de burgeroorlog woedt, en hij uit eigen aanschouwing de werkelijkheid van dit bedrijf leert kennen wordt hij zich er bewust van, dat zijn liefde voor Amerika, de mensen geldt, die er leven. En die wint het van zijn vaderlandsliefde-achter-de-schrijftafel.

In het ontroerende „Come up to the fields, father”, geschreven in de jaren, waarin hij de gewonden en stervenden in de lazaretten bijstond, vindt men niets terug van de uitbundigheid, die menige zang van hem kenmerkt. Ik kan het helaas niet vertalen zonder het te schenden:

De vader, die teruggeroepen wordt van zijn akker, de moeder, die naar voren komen moet: er is een brief, niet van, maar over de enige zoon, de soldaat; de spanning, die de talmende dichter oproept; het bericht van een zware verwonding en de tot zekerheid aangroeiende angst, dat dit voorbereiden moet op de tijding van het onherroepelijke; en dat alles wrang in tegenstelling tot het vredige landelijke leven, ver van het krijgsgerucht in een warme herfst, die de arbeid van de zomer met rijke vruchten belooft; het geheel is zo aangrijpend geschilderd, dat in de herinnering niets blijft dan Whitman's deernis met de mens, die zó lijden moet.

Het is gedaan met de verheerlijking van een „rechtvaardige” oorlog. Als hij later oud geworden, terugziet op die tijd, vervloekt hij dat kwaad en de mensen, die het niet wisten te voorkomen en nauwelijks in staat bleken het berokkende leed te verzachten.

„Leaves of Grass” wordt nog gelezen. In 1947 verscheen een volledige uitgave, voorzien van een inleiding, waaraan ik enkele bijzonderheden kon ontleen, in Every-man's Library. Uit Maurits Wagenvoort's vertaling is een bloemlezing in de Wereldbibliotheek opgenomen, waarvan de vierde druk onlangs uitgekomen is.

D. H. PRINS.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistische Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, Gaarne 24 ct aan postzegels insluiten. (adv.)